

פרופ' איריס רחמימוב
החוג להיסטוריה כללית
סמסטר ב' תש"ף, יום ד' 16:15-19:45 (גילמן חדר 458)
שעות קבלה: ימי ב' 14:30-16:00
דואר אלקטרוני: irisrchmmv@gmail.com

מחנות שבויים, מחנות ריכוז, מחנות עבודה: עולם המחנות במחצית הראשונה של המאה העשרים

כליאת אנשים במחנות - מתחמים מפוקחים המתנהלים מחוץ למערכת העונשין הסדירה - החלה לפני המאה העשרים. ואולם, מסוף המאה התשע-עשרה ובמהלך המאה העשרים רווח מאוד השימוש במתחמי מעצר שכאלה. שבויים, קבוצות מיעוט נרדפות, נתיני אויב, אסירים פוליטיים, פליטים, מהגרים מצאו את עצמן כעת ב"מחנות מעצר" מסוגים שונים, כאשר מועד שחרורם אינו ברור. עשרות מיליוני בני אדם נכלאו לתקופות ארוכות במחנות בתקופות מלחמה ובתקופות שלום. הפילוסוף האיטלקי ג'ורג'יו (אגמבן Agamben) ראה במחנה את אחד האתרים החשובים להבנת המצב האנושי המודרני, והמקום המובהק ביותר לנורמליזציה של מצבי חירום. בסמינר נבחן את התהוותם של דגמי מחנות באירופה ומחוצה לה, ונעמוד על משטרי הכליאה השונים שהתפתחו במקומות שונים ובתקופות שונות. אנו נתמקד במיוחד במחנות שבויים, בגולאגים, במחנות כליאה לנתיני אויב ובמחנות ריכוז, אך לא נעסוק במחנות ההשמדה.

חובות המשתתפות והמשתתפים:

● **חובות שוטפים:** נוכחות (7%), קריאה משיעור לשיעור והשתתפות פעילה (8%) - משתתפים שאינם מרגישים בנוח לדבר בפני קהל יכולים להעביר אליי תקצירים של חומרי הקריאה במייל) **רפרט בכיתה באורך של עד 20 דקות (10%)** - משתתפים שאינם מרגישים בנוח לדבר בפני קהל יכולים לבצע את המטלה במשרדי). הרפרט יכול להוות בסיס למטלה המסכמת.

● **מטלה מסכמת: עבודה סמינריונית, רפראט מחקרי או כתיבת ביקורת ספרים (75%).** כל משתתפי הקורס מתבקשים להגיש מטלה כתובה הקשורה לנושא הקורס. אלו המעוניינים לכתוב עבודה סמינריונית או רפראט מחקרי נדרשים לתאם עמי את הנושא מראש. לחילופין, ניתן לבחור אחד מן הספרים המופיעים ב—"רשימת הספרים לביקורת"—לא "רשימת הקריאה לקורס"—אשר תחולק כחודש לאחר תחילת שנת הלימודים. היקף המשימה בין 4000-5000 מלים. רצוי שכל ביקורת תכלול את המרכיבים הבאים: כותרת הביקורת, הנושא המרכזי בו עוסק הספר, שאלת המחקר העיקרית, אופן הדיון בשאלה (וסוג המקורות), טענות המחבר/ת ועד כמה מצליח המחבר/ת לשכנע את הקוראים. ניתן ואף מומלץ לקשור את הספרים לדיונים אשר ערכנו בכיתה או לדיונים המוכרים (או פחות מוכרים) ממקומות אחרים.

אתר הקורס:

לקורס יש אתר Moodle במסגרת Virtual TAU, בכתובת <http://virtual2002.tau.ac.il> באתר מרוכזים המקורות, חומרי הרקע ומידע שימושי הקשור לקורס ולתקופה. רוב המקורות ומאמרי הרקע מצויים באתר. נא לבדוק בקביעות הודעות ולעדכן פרטים באתר. לכל משתתפי הקורס ישנה סיסמא המאפשרת גישה לחומר. ניתן לברר את הסיסמא ודרכי התחברות במוקד Virtual TAU 6405526 virtualt@post.tau.ac.il 6405527

פודקאסט:

לפני כשנה שוחחתי עם גיל מרקוביץ' מפודקאסט "המעבדה" על ההיסטוריה של המחנות במאה העשרים. השיחה עלתה לאתר "כאן" בסדרה של חמישה חלקים תחת הכותרת "מחנות הריכוז ושיטת ההחרגה". מוזמנים ומוזמנות להאזין.

כיצד להבין את עולם המחנות?

- ❖ המודל הטוטליטארי/טוטאלי - חנה ארנדט ואירווינג גופמן
- ❖ ביו-פוליטיקה והאדם החשוף (הומו סאקר) – מישל פוקו וג'ורג'יו אגמבן
- ❖ מבנה ואנטי מבנה - ויקטור טרנר והפרדיגמה הלימינאלית
- חנה ארנדט, יסודות הטוטליטריות, (תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2009), עמ' 645-675
- אירווינג גופמן, על מאפייני המוסדות הטוטליים, (תל אביב: רסלינג, 2006), עמ' 31-100
- בעז נוימן, נאציזם, (תל אביב: האוניברסיטה המשודרת, 2007), עמ' 243-264.
- ג'ורג'יו אגמבן, "הומו סאקר: הכוח הריבוני והחיים החשופים", טכנולוגיות של צדק: משפט, מדע חברה, עורך שי לביא, (תל אביב: הוצאת רמות, 2003), עמ' 420-434
- ויקטור טרנר, "לימינליות וקומיוניזם", בתוך התהליך הטקסי: מבנה ואנטי מבנה, מהדורה מחודשת, (תל אביב: רסלינג, 2009), 125-147

1. עולם המחנות 1896-1918

- ❖ הפרה-היסטוריה של המחנות: גידור וניהול אוכלוסיות בתקופות רעב ומגיפה
- ❖ יצירת מחנות הריכוז הראשונים בקובה, פיליפינים, דרום אפריקה ודרום-מערב אפריקה (נמיביה)
- ❖ מחנות שבויים במלחמת העולם הראשונה
- ❖ מחנות מעצר אזרחיים במלחמת העולם הראשונה
- Andrea Pitzer, One Long Night: A Global History of Concentration Camps, (New York: Little Brown and Company, 2017), 17-87
- Benjamin Madley, "From Africa to Auschwitz: How German South West Africa Incubated Ideas, and Methods Adopted and Developed by the Nazis in Eastern Europe," European History Quarterly 35(3), 2005.
- Jonathan Hyslop, "The Invention of the Concentration Camp: Cuba, Southern Africa, and the Philippines, 1896-1907," South African Historical Journal 63.2 (2011): 251-276
- Aidan Forth, Barbed-Wire Imperialism: Britain's Empire of Camps 1896-1903, (Berkeley: University of California Press, 2017), 1-13
- Aidan Forth, "Britain's Archipelago of Camps: Labor and Detention in a Liberal Empire," The Soviet Gulag: Evidence, Interpretation and Comparison, (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2016), 199-223
- Iris Rachamimov, "Military Captivity in Two World Wars: Legal Frameworks and Camp Regimes," Cambridge History of War, Volume 4 War and the Modern World, 1850-2005, eds. Roger Chickering, Dennis Showalter, Hans van de Ven. (Cambridge University Press, 2012) p. 214-235
- Mahon Murphy, Colonial Captivity during the First World War: Internment and the Fall of the German Empire, 1914-1919, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), pp. 43-66.
- Matthew Stibbe, "Civilian Internment and Civilian Internees in Europe, 1914-1920," Immigrants & Minorities, 26:1-2 (2008), 49-81.

- Stefan Manz, Panikos Panayi and Matthew Stibbe, "Internment during the First World War: A Mass Global Phenomenon," in Internment during the First World War: A Mass Global Phenomenon, (London: Routledge, 2019), 1-18.
- א. רחמימוב "אמנת האג והיחס לשבויי מלחמת העולם הראשונה," היסטוריה: כתב העת של החברה ההיסטורית הישראלית גיליון 14 (2004) עמ' 49-91.
- א. רחמימוב, "קסמו המערער של ה"דראג" – תיאטרון חוצה-מגדר במחנות שבויים ברוסיה במלחמת העולם הראשונה " זמנים 98 (2006) 107-117

3. מחנות בברית המועצות ובגרמניה הנאצית 1939-1918

- ❖ מחנות מעצר, עבודה, וחינוך מחדש: התפתחות מערכת הגולאגים הסובייטית
- ❖ מחנות הריכוז הנאציים 1939-1933
- ❖ מחנות בצרפת, ספרד ואיטליה
- דניאל בלטמן, צעדות המוות: 1945-1944, (ירושלים: יד ושם, 2010), עמ' 35-80
- אן אפלכאום, גולאג: סיפורם של מחנות הריכוז הסובייטיים, (ירושלים: עברית הוצאה לאור, 2004), עמ' 39-145
- Dietrich Beyrau, Camp Worlds and Forced Labor: A Comparison of the National Socialist and Soviet Camp Systems, The Soviet Gulag: Evidence, Interpretation and Comparison, (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2016), 224-249
- Dan Healey, "Lives in the Balance: Weak and Disabled Prisoners and Biopolitics of the Gulag," The Soviet Gulag: Evidence, Interpretation and Comparison, (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2016), 65-86.
- Oleg Khlevniuk, "The Gulag and the non-Gulag as one Interrelated Whole," The Soviet Gulag: Evidence, Interpretation and Comparison, (Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2016), 25-41
- Nikolaus Wachsmann, KL: A History of the Nazi Concentration Camps, (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2015), pp. 23-189

4. מחנות במלחמת העולם השנייה

- ❖ מחנות שבויים
- ❖ מחנות פליטים ומחנות מעצר לאזרחי אויב
- ❖ מחנות ריכוז ומחנות מוות
- Nikolaus Wachsmann, KL: A History of the Nazi Concentration Camps, (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2015), pp. 190-240, 392-496
- אן אפלכאום, גולאג: סיפורם של מחנות הריכוז הסובייטיים, עמ' 429-474
- Jane Caplan, "Gender and the Concentration Camps," Concentration Camps in Nazi Germany, eds. Jane Caplan and Nikolaus Wachsmann, (London: Routledge, 2010), 82-107
- Anna Hájková, "Sexual Barter in Times of Genocide: Negotiating the Sexual Economy of the Theresienstadt Ghetto," Signs, Vol. 38, No. 3 (Spring 2013), pp. 503-533.

- Tetsuden Kashima, Judgment Without Trial, Japanese American Imprisonment During World War II, (Seattle: University of Washington Press, 2003), 1-66
- Iris Rachamimov, "Military Captivity in Two World Wars: Legal Frameworks and Camp Regimes," Cambridge History of War, Volume 4 War and the Modern World, 1850-2005, eds. Roger Chickering, Dennis Showalter, Hans van de Ven. (Cambridge University Press, 2012) p. 214-235
- נח בנינגה, "חקר התרבות החומרית של אסירים באושוויץ", זמנים, גיליון 136, עמ' 116-125

5. המבט מבפנים: אסירים כותבים על עולם מחנות

- Paul Cohen Portheim, Time Stood Still: My Internment in England 1914-1918, (London: E. P. Dutton, 1932),
- פרימו לוי, הזהו אדם? תרגם מאיטלקית יצחק גרטי (תל אביב: עם עובד, 1989), עמ' 7-91
- Margarete Buber-Neumann, Under Two Dictators, Translated by Edward Fitzgerald, (New York: Dodd, Mead and Company, 1949)
- פרימו לוי, "האזור האפור", השוקעים והניצולים, (תל אביב: עם עובד, 1991), 27-53.
- ג'וליאנה טדסקי, יש מקום על פני האדמה, (ירושלים: יד ושם, 2000)
- ורלם שלמוב, סיפורי קולימה, [מקבץ סיפורים] מתוך אמן את החפירה והגדה השמאלית. תרגמה ליזה צ'ודונובסקי, (ירושלים: כרמל, 2013)

6. עולם המחנות לאחר 1945

- Andrea Pitzer, One Long Night: A Global History of Concentration Camps, (New York: Little Brown and Company, 2017), ch.8-9
- Harold Marcuse, "The Afterlife of Camps," Concentration Camps in Nazi Germany, eds. Jane Caplan and Nikolaus Wachsmann, (London: Routledge, 2010),
- אן אפלכאום, גולאג: סיפורם של מחנות הריכוז הסובייטיים, עמ' 479-585